

Myndigheten för
samhällsskydd
och beredskap

SAMMANFATTNING AV PROJEKTET

Organiserad antagonism

Jihadism och organiserad brottslighet som sociala risker

Faktaruta

Organiserad antagonism

2017–2019

Sociologiska institutionen, Stockholms universitet

Amir Rostami

MSB:s kontaktpersoner:

Johan Berglund, 010-240 41 61

Publikationsnummer MSB1454 - november 2019

ISBN 978-91-7383-979-2

MSB har beställt och finansierat genomförandet av denna forskningsrapport (alt. studierapport).
Författarna är ensamma ansvariga för rapportens innehåll.

Förord

Den här rapporten är en populärvetenskaplig sammanfattning av resultaten från projektet *Organiserad antagonism: Jihadism och organiserad brottslighet som sociala risker*. Jag vill rikta ett stort tack till MSB (Myndigheten för Samhällsskydd och Beredskap) för förtroendet och finansieringen. Utan deras anslag till forskning om antagonistiska hot skulle vi i Sverige fortfarande ha stora kunskapsluckor om våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet. Jag vill även tacka Hernan Mondani, Anna-Hedin Ekström, Gunnar Appelgren, Joakim Sturup, Christofer Carlsson och Jerzy Sarnecki för deras stöd, engagemang och goda råd. Det här projektet har bedrivits i samverkan med det av MSB finansierade projektet *Våldsbejakande organisering och antisociala karriärer* där bland annat samma empiriska material har delats. Jag vill därför tacka projektledaren Christofer Edling som alltid har funnits där som ett intellektuellt bollplank och vetenskaplig ledare. Ett särskilt tack riktas till Polismyndigheten, Säkerhetspolisen och Brottsförebyggande rådet som genom att dela med sig av ett unikt datamaterial har möjliggjort båda projekten. Slutligen ett stort tack till Johan Berglund på MSB som varit behjälplig under hela projektet.

Stockholm, november 2019

Amir Rostami

Innehållsförteckning

Förord	3
Innehållsförteckning	4
Sammanfattning	5
1. Introduktion	7
1.1 Bakgrund	7
1.1 Syfte och frågeställningar	10
1.2 Metod	10
1.3 Begreppen	11
2. Resultat	13
2.1 Hur är den svenska jihadismen och den organiserade brottsligheten organiserad?	14
2.2 Vilken överlappning finns det mellan våldsbejakande islamistiska extremism och organiserade brottsligheten i Sverige?	16
2.3 Slutord	19
4. Publikationslista	23
5. Referenser	25

Sammanfattning

Utmaningarna från våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet utgör ett hot mot demokratin och står därför högt på den politiska dagordningen. Genom sitt våldskapital och ambitionen att skapa parallellsamhällen och underminera det demokratiska systemet utmanar dessa antagonistiska krafter direkt samhällets institutioner, som statens legitima våldsmonopol och trygghetssystem. Att studera överlappningen mellan organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism är ett viktigt område, eftersom en symbios av dessa destruktiva krafter kan generera allvarliga säkerhetsutmaningar, inte minst på grund av det våldskapital som den organiserade brottsligheten besitter i Sverige och den övertygelse som exempelvis konfliktresenärer kan bära.

Med utgångspunkt i dessa utmaningar har projektet undersökt om det finns en överlappning mellan organiserad brottslighet och våldsbejakande islamistisk extremism i Sverige. Den samlade empirin i det här projektet visar att organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism i allmänhet och våldsbejakande islamistisk extremism i synnerhet är överlappande och delvis "sammanflätade" fenomen. Den våldsbejakande islamismen i Sverige är som miljö fragmenterad, men det finns kluster av individer som har hög grad av inbördes samarbete. Det innebär att det till skillnad från högerextremism inte finns en tydlig hierarkisk organisation som samlar de mest aktiva extremisterna. Det är snarare en platt organisering som består av olika noder av extremister som har en lokal förankring och är sammanlänkade genom digitala och analoga interaktioner.

Våldsbejakande islamistisk extremism och organiserad brottslighet är vidare sammanlänkade genom rekrytering och samarbeten. Dessa företeelser, oavsett om de är drivna utifrån ideologiska eller socioekonomiska motiv, är både organiserade och många gånger rumsliga klustrade till socioekonomiskt svaga områden. Det gäller

även kriminella konflikter där skjutvapen och handgranater används. Det finns samarbetskluster där individer ur den våldsbejakande islamismen har samarbetslänkar till olika grupperingar inom den organiserade brottsligheten. Det kan handla om brottsliga samarbeten såsom att organiserad brottslighet är en avsättningsyta för extremister att sälja stulen gods. Det kan också handla om att man som gängmedlem gör en karriär från gäng till extremism och vidare tillbaka till gäng men bibehållen extremistisk identitet. I denna process rekryteras likasinnade.

För att förhindra och förebygga dessa företeelser behöver (bland många andra åtgärder) sammanhållna, riktade insatser, baserade på gemensamma framtagna problem- och lägesbilder, initieras. Varje aktör, som nationella myndigheter, måste inventera på vilket sätt man kan effektivisera sin verksamhet mot aktuella problembilder. Det är inte handlar inte främst om resurstillskott. Utan hur resurser används. Det är bra att nya lagförslag mot antagonistiska företeelser såsom gäng förs fram av riksdag och regering. Men vi behöver bli effektivare med de verktyg som redan finns på plats. Det behövs därför fler utvärderingssatsningar på förebyggande åtgärder för att identifiera vilka åtgärder som lämpliga och vilka åtgärder kan vara kontraproduktiva. Det finns annars en risk att samhället tillför nya resurser och initierar brottsförebyggandeåtgärder som i själva verket kan vara verkningslösa och i värsta fall rent kontraproduktiva.

1. Introduktion

1.1 Bakgrund

Idén till mitt postdoktorala projekt kom till under 2016 då Sverige och Europa befann sig i en kraftig våg av radikaliserings med religiösa förtecken. Nästan varje vecka aktualiserades hur unga personer reste från Sverige till Syrien för att ansluta sig till den så kallade Islamiska staten (IS). Samtidigt genomfördes terrorattentat i Europa av sympatisörer till IS och likasinnade terrororganisationer. Några år tidigare hade en självmordsbombare omkommit i ett misslyckat bombattentat på Bryggargatan i Stockholm (Säkerhetspolisen, 2012, 2017). Det fanns därför en allmän oro för att en terrorvåg även skulle svepa över Sverige i takt med att antalet svenska konfliktresenärer ökade. Regeringen genomförde flera åtgärder för att stärka motståndskraften mot extremism och terrorism. Strategier mot terrorism och sedan mot våldsbejakande extremism togs fram, terrorlagstiftning skärptes och en nationell samordnare för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism tillsattes (se t.ex., SOU 2017:110). På ett internationellt plan uppmärksammade Förenta Nationerna (FN) säkerhetsproblemen med konfliktresenärer (Foreign Fighter) och uppmanade sina medlemsländer att vidta åtgärder för att förhindra det internationella flödet av konfliktresenärer till och från konfliktzoner (UN SC/11580, 2014; UN SC/13097, 2017).

Ett par år senare kan vi konstatera att Sverige är bland de länder i Europa som har haft flest konfliktresenärer per capita. Mellan 2013–2016 reste minst 267 personer från Sverige till Syrien och Irak för att ansluta till IS och al-Qaida inspirerade organisationer (Gustafsson & Ranstorp, 2017). Ett okänt antal svenskar har också anslutit sig till kurdiska, assyriska och shiitiska miliser i samma region (Dorian, 2015). Utöver dessa har ett antal högerextrema individer deltagit i konflikten i Ukraina (Säkerhetspolisen, 2015; Sveriges Radio, 2014).

Högerextrema individer har också genomfört och försökt genomföra bombattentat i Sverige (Åklagarmyndigheten, 2017).

Sedan början av 2010-talet kan vi också konstatera att det dödliga skjutvapenvåldet och handgranatsattacker mellan och av kriminella aktörer har ökat kraftigt i Sverige. Dessa konflikter har inte bara drabbat de inblandade parterna utan även resulterat i att oskyldiga har fått sätta livet till (Rostami, 2017). Under 2011–2018 genomfördes cirka 1500 skjutningar och 116 detonerade handgranatsattacker som resulterat i över 200 döda. Dessa företeelser är också främst koncentrerade till socialt utsatta områden, vilket innebär att det organiserade våldet i Sverige är ojämlikt i den bemärkelsen att våldet i stor utsträckning drabbar vissa specifika områden (Rostami, 2017; Sturup, Gerell, & Rostami, 2018; Sturup, Rostami, Gerell, & Sandholm, 2018; Sturup, Rostami, Mondani, et al., 2018). Dessa attacker har inte endast varit verktyg inom kriminella konflikter utan har även riktats mot rättssamhällets institutioner och personal (Rostami, 2017). Vidare konstaterar Polismyndigheten att under 2019 början en nedgång på förekomsten av användandet av handgranater noteras samtidigt som en ökning av användandet av andra sprängmedel ökade. Vidare noteras en ökad benägenhet att använda sprängmedel i miljöer där det är uppenbart att andra medborgare kan komma till skada (Polismyndigheten, 2019a)

Idén till det här projektet kom till när jag under mitt arbete fann indikationer på att många av de svenska konfliktresenärerna hade en bakgrund i de gängmiljöer som jag tidigare hade studerat (se t.ex., Neuding, 2016). Jag hade i min forskning funnit indikationer på en samexistens och dynamik mellan våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet. Men det var något som jag inte hunnit studera vidare. Jag tyckte att det var angeläget att studera om det finns en överlappning mellan organiserad brottslighet och jihadismen och hur den i så fall kommer till uttryck. Det är angeläget att studera detta eftersom en symbios av dessa destruktiva krafter kan generera allvarliga säkerhetsutmaningar, inte minst på grund av

det våldskapital som den organiserade brottsligheten besitter och den övertygelse som konfliktresenärer kan bära.

Det finns forskning som visar att olika antagonistiska miljöer samspelar med varandra och är sammanlänkade genom rekrytering och samarbeten, både på en organisatorisk nivå men även på individnivå, ibland under benämningen hybrida rörelser (Albini & McIllwain, 2012; Ceccarelli, 2007; Dishman, 2005; Sullivan & Bunker, 2002).

Men forskning om överlappningen mellan organiserad brottslighet och extremism var och är fortfarande begränsad till sin omfattning, i synnerhet i en svensk kontext (Sturup & Rostami, 2017). Jag ville därför fylla en sådan kunskapslucka genom att empiriskt studera våldsbejakande islamistisk extremism och organiserad brottslighet i Sverige och undersöka eventuell överlappning mellan dessa miljöer.

Några år tidigare hade den största polisiära insatsen hittills mot en institutionaliserad organiserad brottslighet med tentakler inom såväl den offentliga, kulturella som det privat sektorn i Södertälje avslutats (Gunnarson & Rostami, 2019). Även om den så kallade "Södertäljemaffian" inte slagits ut av insatsen, uppvisade insatsen flera tecken på att man hade påverkat Södertälje i en positiv riktning (Nilsson Lundmark & Nilsson, 2019). Bland annat lyckades man lagföra centrala aktörer inom den organiserade brottsligheten och synliggöra parallella kriminella strukturer (Gunnarson & Rostami, 2019). Jag vill utifrån Tore-insatsen se om det finns lärdomar att överföra till arbetet mot våldsbejakande extremism.

Sammanfattningsvis utgör utmaningarna från våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet ett hot mot demokratin och står därför högt på den politiska dagordningen (se t.ex., Statsrådsberedningen, 2017). Genom sitt våldskapital och ambitionen att skapa parallellsamhällen och underminera det demokratiska systemet utmanar dessa antagonistiska krafter direkt Sverige inre säkerhet. Men utgångspunkt i dessa utmaningar påbörjade jag mitt postdoktorala projekt.

1.1 Syfte och frågeställningar

Det övergripande syftet med projektet har varit att studera organiseringsprocesser som bland annat förklarar hur rekryteringen, upprätthållandet och dynamiken mellan organiserad brottslighet och jihadism kan förklaras. Det primära syftet har varit att undersöka om det förekommer en överlappning mellan miljöerna och i så fall hur den överlappningen ser ut. Jag har därför under projektet försökt studera hur den svenska jihadismen och den organiserade brottsligheten organiseras och vilken dynamik det finns mellan dessa miljöer. Jag har även försökt diskutera om organiseringsgraden av dessa miljöer kan påverkas genom riktade insatser.

1.2 Metod

Mitt projekt har bedrivits i samverkan med det MSB finansierade projektet *Våldsbejakande organisering och antisociala karriärer*. Tillgången till ett unikt empiriskt material i form av intervjuer med aktörer inom dessa miljöer och omfattande kvantitativt material har möjliggjorts genom denna samverkan. Inom projektet har såväl kvalitativa (intervjuer och innehållsanalys) som kvantitativa metoder (nätverksanalyser och statistiska beräkningar) använts. Detta har utgått från en databas som konstruerats utifrån registerdata från Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Brottsförebyggande rådet (Brå), Statistiska Centralbyrån (SCB), Socialstyrelsen (SoS), Bolagsverket, Rättsmedicinalverket, samt kommunala förtroendemannaregister.

När det gäller undersökning av samarbeten (nexus) mellan miljöer har förutom intervjuer med individer inom miljöerna och innehållsanalys av relevanta dokument, sociala nätverksanalyser använts som metod. En nätverksanalys syftar till att identifiera och förklara hur aktörer (exempelvis individer i olika miljöer) genom sina relationer (exempelvis registrerad misstanke om brott i samma ärenden eller släktskap) påverkar grupper eller individer. Det kan också användas för visualisering av relationer. Förenklad utgår social

nätverksanalys från att alla typer av sociala fenomen kan representeras med två grundläggande komponenter: noder (personer, företag, städer etc.) och länkar (relationer, kopplingar etc.).

För detaljer om metod och tillvägagångssätt, se rapport från projektgruppen (Rostami, Mondani, et al., 2018).

1.3 Begreppen

De företeelser som har studerats under projektets gång är omgärdade av en omfattande begreppsdiskussion. Kritiken handlar oftast om att begrepp som organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism lider av en gränsdragningsproblematik. Det rör sig då om vilka handlingar och organisationer som ska inkluderas och exkluderas när dessa begrepp diskuteras. Vidare har tyngdpunkterna i definitionerna av begreppen ändras med tiden. Samtidigt kan en gränsdragningsproblematik resultera i en rad olika konsekvenser som både kan påverka det förebyggande arbetet och urholka våra fri- och rättigheter (se t.ex., Flyghed, 2002; Löow, 2017; Rostami, 2016a). Jag har därför under projektets gång diskuterat problemen med dessa begrepp i olika sammanställningar (Rostami, 2019; Sturup & Rostami, 2017).

I den här rapporten används begreppen “våldsbejakande extremism” och “våldsbejakande islamistisk extremism” utifrån Säkerhetspolisens definition: “Med extremistmiljö avser Säkerhetspolisen individer, grupper och organisationer som hålls samman av en ideologi och betraktas som våldsbejakande genom att de utifrån denna förespråkar, främjar, eller utövar våld, hot, tvång eller annan allvarligt brottslighet för att uppnå förändringar i samhällsordningen, påverka beslutsfattandet eller myndighetsutövningen eller hindra enskilda individer från att utöva sina grundlagsfästa fri- och rättigheter” (Säkerhetspolisen, 2019, s. 60). Vidare används begreppet “organiserad brottslighet” utifrån EU:s definition som bland annat Polismyndigheten stödjer sig på.

Definitionen innebär ”fyra grundläggande kriterier som ska vara uppfyllda: samarbete mellan fler än två personer, lång eller obegränsad utsträckning i tiden, misstanke om allvarliga kriminella handlingar och strävan efter vinning och/eller makt. Utöver det ska ytterligare två av följande kriterier uppfyllas: egna tilldelade uppgifter åt var och en, någon form av disciplin och kontroll, verksamhet på internationell nivå, användande av våld eller andra metoder för hot, användande av kommersiella eller affärsmässiga strukturer, deltagande i penningtvätt samt otillbörlig påverkan på politik, medier, offentlig förvaltning, rättsliga myndigheter eller ekonomin” (Polismyndigheten, 2015:4). För problematisering av begreppen se (Rostami, 2016, 2019; Sturup & Rostami, 2017).

2. Resultat

När det här postdoktorala projektet startades förväntades att projektet skulle resultera i fyra vetenskapliga artiklar som rapporteras i internationella tidskrifter. Projektet förväntades också att i ett längre perspektiv mynna ut i en bok om dold organisering. I väntan på att det empiriska materialet skulle komma på plats och på grund av den våldsamma utvecklingen inom den organiserade brottsligheten har projektet haft ett vidare perspektiv än vad som planerades initialt. Syftet har varit att fånga in relevanta dimensioner som har bäring för projektets syfte och frågeställning. Projektet har hittills resulterat i femton vetenskapliga publikationer varav åtta är publicerade i internationella vetenskapliga tidskrifter och en i svensk vetenskaplig tidskrift. Tre antologibidrag har publicerats i internationella förlag (se avsnitt 4 för sammanställning av projektets publikationer).

Utöver dessa är två manuskript under bearbetning och ett synopsis till en bok om dold organisering har tagits fram. Ytterligare ett antologibidrag har tagits fram men som publicerades innan projektstart. Bidraget var planerat att utformas som en vetenskaplig artikel som skulle skickas in under projektets gång men som istället utformades som ett bokkapitel och publicerades innan projektstart (se avsnitt 4). Resultatavsnittet i denna korta populärvetenskapliga slutrapport syftar till att presentera delar av resultatet med fokus på överlappningen mellan organiserad brottslighet och våldsbejakande islamistisk extremism, vilket har varit projektets primära syfte. Det är samtidigt viktigt att poängtera att de slutsatser som redovisas här inte ska tas som en heltäckande representation för hur dessa miljöer verkar och är kopplade. Det är slutsatser som är baserade på det empiriska materialet som jag och mina forskarkollegor har analyserat. Mer forskning på området behövs för att få en mer heltäckande bild av hur dessa miljöer uppstår och verkar.

2.1 Hur är den svenska jihadismen och den organiserade brottsligheten organiserad?

Utifrån de studier som har genomförts inom ramen för projektet är den våldsbejakande islamismen en fragmenterad miljö. Det finns exempelvis en högre grad av överlappning till den organiserade brottsligheten än mellan olika kluster inom våldsbejakande islamism (se nästa avsnitt). Det ska inte tolkas att miljön är oorganiserad. I en kommande studie om enskilda hotaktörer som arbetats fram inom ramen för projektet framgår det att även majoriteten av de enskilda hotaktörerna har ett omfattande kriminellt nätverk och är således inte helt isolerade noder.

Den kvalitativa analysen (intervjumaterial) visar vikten av differentiella associationer – att individer genom att interagera med andra inom miljön lär sig värderingar, attityder men också neutraliseringstekniker och rationalisering av kriminellt och extremistiskt beteende. Här har exempelvis radikaliserade rumsliga noder betydelse för organiseringen av den våldsbejakande islamismen i allmänhet och konfliktresenärer i synnerhet. Lokala extremister och organisatörer, exempelvis predikanter och andra likasinnade samlade på en plats, har betydelse för rekrytering av nya medlemmar och deras socialisering genom att de erbjuder en arena för inläring av värderingar, motiv och tekniker.

Andra studier påvisar ett liknande mönster. Exempelvis i en studie från Försvarshögskolan om salafistiska miljöer i Sverige identifieras “samspelet mellan extremistiska miljöer, salafistiska predikanter och nätverk, budskap och metoder” (Ranstorp, Ahlin, Hyllengren, & Normark, 2019, s. 8).

I vårt intervjumaterial framkommer det att access till existerande radikala moder underlättar inträden till våldsbejakande extremism. När en access har etablerats så blir det möjligt att göra olika karriär (radikalisering) inom extremismen. I vårt empiriska material noteras att in- och utträden inte är en helt linjär process. Det är en kognitiv process som underlättas och stärks genom sociala kontakter

(Rostami, Mondani, et al., 2018, s. 84). Det finns exempelvis självradikaliserade individer som inte lyckats få access till etablerade radikala noder, vilket varit hämmande för deras karriär inom extremismen. Inom den våldsbejakande islamismen finns även kluster av individer som är sammanhållna efter etnonationella linjer. Dessa har högre grad av sammanhållning och samarbete än kluster som är organiserade efter exempelvis annan geografisk tillhörighet som boendeort.

I studier om organiseringen av den organiserade brottsligheten (Ahrne & Rostami, 2019; Rostami, 2016b; Rostami & Mondani, 2017; Rostami, Mondani, Liljeros & Edling, 2017) noteras att den organiserade brottsligheten inte bör betraktas som en monolitisk enhet. Det är snarare en miljö som består av underarter med olika grader av organisering. Den kriminella organiseringen är också en växelprocess som är dynamisk snarare än en linjär utveckling. En kritik som jag i min tidigare forskning har riktat är att organiserad brottslighet oftast betraktas som en monolitisk enhet och presenteras som "en objektiv verklighet – huvudsakligen baserad på anekdotisk evidens och generiska beskrivningar – under antagandet att organiserat kriminellt samarbete till sin natur är vitt skilt från annan form av socialt samarbete" (Rostami, 2016a, s. 82).

Såväl tidigare forskning som min forskning visar att organiserad brottslighet är en samling av "olika grader av kriminella samarbeten, och att organisering av dessa samarbeten inte i sig skiljer sig nämnvärt från annan form av social organisering" (Rostami, 2016a, s. 82; Rostami et al., 2017). Det som utmärker sig är att våldet har en viktig betydelse för kriminell organisering. Våldet fungerar initialt "som en lojalitetsmarkör och ett verktyg för överlevnad och kontroll, till att ackumuleras i form av våldskapital som bidrar till att upprätthålla gängets organisering och expansion" (Rostami, 2016b, s. 183). Våld och konflikter binder ihop individerna inom ett gäng och möjliggör en differentiering mellan den egna och andra grupper, vilket i sin tur stärker organiseringen. Dessa mekanismer gäller av allt att döma även för den våldsbejakande islamistiska miljön.

Inom den våldsbejakande miljön har religion och politik en differentierings- och organiseringsfunktion där “rationaliseringar ... möjliggör användandet av våld för att kunna uppnå ett mål” (Rostami, Mondani, et al., 2018, s. 84). Religiösa och politiska argument används som meningsskapande berättelser kring kriminella handlingar och skapande av en motståndsidetitet. Som ett slags neutraliseringsteknik som möjliggör förnekande av ansvar och ger legitimitet till handlingar som vanligtvis är moraliskt förkastliga och många gånger kriminaliserade. Även våldet har en betydelse som kontrollmekanism för att upprätthålla den interna organisationen och stärka gruppens identitet (varumärke).

Under projektet har förklaringsmodellen att kriminell organisering sker längs en “organisatorisk rationalitetskala” stärkts (se Rostami, 2016b). Ju lägre organiseringsgrad, desto mer våldsbenägenhet. I takt med att man uppnår en högre organiseringsgrad ökar tillgången till andra maktresurser som ökar individers och organisationers handlingsutrymme, bidrar till självreglering och även håller tillbaka våldsutövning. Det är ett område som kommer att studeras vidare.

2.2 Vilken överlappning finns det mellan våldsbejakande islamistiska extremism och organiserade brottsligheten i Sverige?

Överlappningen mellan organiserad brottslighet och extremism, och forskning om detta, tar sig många olika uttryck och kan delas in i ett antal dimensioner. Det kan dels handla om operativa samarbeten mellan organisationer i olika miljöer, eller kunskapsöverföring och rekrytering mellan olika miljöer. Det kan också handla om karriärer från en miljö till annan, för att nämna några exempel (se t.ex., Basra & Neumann, 2016; Sturup & Rostami, 2017).

Finns det en överlappning mellan den svenska jihadismen och den organiserade brottsligheten utifrån de ovan nämnda dimensionerna? Det korta svaret är ja, det finns en överlappning mellan dessa miljöer och överlappningen sker på olika nivåer. Exempelvis har närmare 70

procent av svenska konfliktresenärer som stupat i strid i Syrien och Irak haft en kriminell bakgrund (Rostami, Sturup, et al., 2018).

Av de individer som ingår inom den islamistiska våldsbejakande extremismen, och som vi har kunnat studera (Rostami, Mondani, et al., 2018), har 69 procent kriminell bakgrund. Det finns också några enskilda observationer som har uppmärksammats i media som också indikerar på en överlappning mellan traditionell brottslighet, inte sällan organiserad brottslighet, och våldsbejakande islamistisk extremism. Exempelvis dömdes en återvändare från Syrien för mord i Örebro med kopplingar till en gängkonflikt (Örebro Tingsrätt B 3516–18). Ett annat exempel är hur en av de tilltalade som dömdes för terrorplaner mot Jyllands-Posten i Danmark tidigare hade tillhört mc-gänget Bandidos supporterklubb X-team (Sandelin, 2018).

Utöver anekdotiska exempel finns det andra enskilda observationer i form av intervjuer som har genomförts under projektet. En av respondenterna berättar hur hen har gjort karriär från att vara medlem i olika kriminella gäng till att bli en konfliktresenär och rekryterare till IS. Andra respondenter berättar hur återvändare lierar sig med lokala gäng i en ny form av hybrid där religiösa inslag blandas ihop med traditionella gängbildningar i syfte att uppnå högre status och ge legitimitet åt de kriminella handlingarna.

Andra berättar hur kriminalitet i form av stölder rationaliseras och legitimeras som en del i "kriget mot väst". Samtidigt understryker respondenterna att religionen många gånger används som en form av neutraliseringsteknik. Religionen används som en förevändning när brott begås men man fullföljer inte eventuella plikter som medföljer sådana handlingar. Exempelvis måste delar av "intäkterna från dessa [kriminella] handlingar" sändas som bidrag till kriget i Syrien, men att ingen gör det och det är inget man diskuterar "högt" då alla "förlorar pengar på det".

I en rapport som ingår i projektets publikationslista undersöks 15 244 individer som har registrerad tillhörighet till våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet (se Rostami, Mondani, et al.,

2018 för vidare diskussion om urval och metod). Genom att studera gemensam misstanke om brott¹ så har det varit möjligt att studera kriminella samarbeten inom och mellan olika miljöer. När överlappningen i det här fallet i form av “kriminella samarbeten” undersöks mer systematiskt kan vi konstatera att det finns en låg grad av kriminellt samarbete mellan individer inom den våldsbejakande islamismen som helhet, men hög grad av samarbete bland de som samarbetar. Förenklat så är den våldsbejakande islamismen i Sverige som miljö fragmenterad, men det finns kluster av individer som har hög grad av samarbete inbördes.

I undersökningen konstateras det också att det finns en omfattande överlappning mellan våldsbejakande islamism och organiserad brottslighet. Även när olika tidsperioder undersöks (1995–2016, 2011–2016, 2015–2016) så består överlappningen mellan våldsbejakande islamistisk extremism och organiserad brottslighet. I kommande studie (manuskript under bearbetning)² undersöks de kriminella samarbetena närmare. Av undersökningen framgår det att en ansenlig mängd samarbeten består av multipla tillhörigheter. Det finns samsarbetskluster där individer ur våldsbejakande islamistisk extremism har samsarbetslänkar till olika grupperingar inom organiserad brottslighet. Det innebär att individer ur exempelvis gatugång, mc-gång och våldsbejakande islamistisk extremism har gemensamt registrerad brottsmisstanke till ett eller flera brott.³

Sammanfattningsvis kan vi notera att det finns en överlappning mellan organiserad brottslighet och våldsbejakande islamistisk extremism. Överlappningen kan beskrivas som tre former. På individnivå finns det de som antingen träder ur en miljö för att träda in i en annan. Det kan också finnas samarbeten mellan enskilda

¹ När två eller fler individer kopplas till ett särskilt brott i en brottsanmälan i misstankeregistret har det definierats som en observation för ett kriminellt samarbete.

² Rostami (work in progress). *The crime-extremism nexus in Sweden: When violent threats intertwine.*

³ Vidare tester behöver genomföras för att verifiera dessa multipla samarbeten.

individer ur olika miljöer. Det kan också ta sig i uttryck i form av individer och grupper med multipla identiteter och varumärken.

De kan inneha en religiös identitet men mestadels begå traditionell brottslighet i organiserad form. Det kan också vara att kriminella gäng tar till sig religiösa inslag för att få ökad legitimitet och status. Den tredje formen är på organisatorisk nivå där överlappningen är mer systematisk och består av renodlat samarbete mellan olika organisationer. Ett exempel på detta är hur ett nätverk inom våldsbejakande islamistisk extremism ägnar sig åt komplexa stöder där stöldgodset säljs vidare till grupperingar inom organiserad brottslighet, som har större logistisk förmåga och en utarbetad avsättningsyta för de stulna produkterna.

2.3 Slutord

Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism i allmänhet och våldsbejakande islamistisk extremism i synnerhet är överlappande och delvis “sammanflätade” fenomen. Det här projektet har försökt fånga denna dimension inom begreppet “organiserad antagonism” och “antagonistiska hot” (se t.ex., Rostami, 2019; Sturup & Rostami, 2017). Den samlade empirin i det här projektet visar att våldsbejakande islamistisk extremism och organiserad brottslighet är delvis sammanlänkade genom rekrytering och samarbeten. De uppvisar även likartade organisationsekologiska mönster. Samtidigt noteras i empirin att access till etablerade miljöer, exempelvis aktiva gäng eller radikala noder i bostadsområdet, möjliggör och sannolikt accelererar inträden och karriär i dessa miljöer.

Dessa företeelser, oavsett om de är drivna utifrån ideologiska eller socioekonomiska motiv, är både organiserade och repetitiva samt rumsliga klustrade till socialt utsatta områden. Det finns en klar risk att våldsnivån inom den organiserade brottsligheten ökar samtidigt

som extremister använder de verktyg som används inom gängkonflikter för att ingjuta skräck hos befolkningen.

Med anledning av detta bör forskning och brottsbekämpande insatser som fokuserar på nexus mellan miljöerna uppmärksammas och prioriteras. Våldsbrott som utförs med hjälp av skjutvapen eller explosiva varor har blivit allt vanligare och sker inte sällan i publika miljöer. För att motverka denna utveckling krävs ökad kunskap och effektiva arbetsmetoder. Problembildens olika lager och nivåer pekar inte bara på att det behövs insatser på generell nivå, utan även på behov av riktade insatser mot olika lokala företeelser som har bäring på utveckling på nationell nivå.

Sammanhållen specialiserad riktad förmåga är en röd tråd som löper genom det inhämtade underlaget kring det polisiära arbetet mot organiserad brottslighet. Erfarenheterna från Södertäljeinsatsen visar att ett framgångsrikt bekämpande arbete bygger på en samordnad verksamhet baserad på en förståelse av en gemensam framtagen problem- och lägesbild – där det operativa arbetet av såväl linjeverksamhet som riktad verksamhet går i linje med gemensamma operativa och strategiska mål.

Med dessa förutsättningar och ett aktivt och anpassat ledarskap kan brottsbekämpande satsningar generera en positiv samhällsutveckling beträffande trygghet och säkerhet, vilket i sin tur kan ha påverkan på andra områden i samhället (Nilsson Lundmark & Nilsson, 2019). Södertäljeinsatsen kan i den här kontexten utgöra en god förebild i arbetet mot våldsbejakande extremism. Genom att rikta kraftfulla brottsbekämpande insatser mot nyckelaktörer (individer, företag eller föreningar) och inkapacitera negativa krafter skapas bättre förutsättningar för att långsiktiga sociala och trygghetsskapande åtgärder ska få verkan. Det bidrar till att frigöra goda förebilder och krafter som i sin tur kan bidra till ökad resiliens i lokalsamhället. Men framförallt har effektorienteringen av operativ verksamhet varit det primära elementet för insatsens framgång.

Vidare bör utgångspunkten i arbetet vila på ett holistiskt perspektiv eftersom olika antagonistiska miljöer samspelar med varandra och ibland är sammanlänkade genom rekrytering och samarbeten.

Trots regeringens kraftfulla initiativ på *kortsiktiga* åtgärder inom det brottsbekämpande området saknas långsiktiga satsningar på forskning om dessa företeelser. Exempelvis har Polismyndigheten i arbetet med den nya Forskningspolitiska propositionen 2020 framfört till regeringen att behovet av framgångsrika kvalitetssäkrade kunskaps- eller evidensbaserade polisiära metoder är betydande. Polismyndighetens verksamhetsutveckling behöver alltså, i större omfattning än vad den gör idag, bygga på en vetenskapligt grundad metodutveckling (Polismyndigheten, 2019b).

Även i ESO 2019:6 föreslås att Polismyndighetens verksamhetsutveckling behöver förstärkas med forskarkompetens och att verksamheten bör bli mer problemorienterad (Sarnecki, 2019). Vidare finner man i SOU 2017:67 rekommendationer att särskilda satsningar bör göras på forskning som kombinerar kvantitativa studier med kvalitativa ansatser. Sedan bör även tvärvetenskapliga forskningsmiljöer som möjliggör utbyten mellan forskare från olika discipliner och lärosäten i studier om extremism stödjas för att långsiktigt förebygga företeelser som diskuteras i den här rapporten.

Vidare bör åtgärder vidtas så att arbetet mot Sveriges inre säkerhet tydligare kopplas till kunskap och beprövad erfarenhet, exempelvis genom programsatsningar och samverkan mellan myndigheter och lärosäten och forskningsinstitut: En vetenskaplig praktiktäna forskningsplattform som långsiktigt kan ta sig an forskning om och utveckling av metoder mot risker mot Sverige inre säkerhet, såsom organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och social oro, bör främjas. En sådan satsning ökar sannolikheten för att åtgärder mot dessa företeelser får avsedd effekt.

4. Publikationslista

1. Ahrne, Göran and Rostami, Amir (2019) 'How is "Organized Crime" Organized?', in G. Ahrne and N. Brunsson (eds) *Organization outside Organizations edited by Göran Ahrne*. Cambridge Core.
2. Carlsson, C., Rostami, A., Mondani, H., Sturup, J., Sarnecki, J., & Edling, C. (n.d.). A Life-Course Analysis of Engagement in Violent Extremist Groups. *The British Journal of Criminology*.
<https://doi.org/10.1093/bjc/azz048>
3. Gunnarson, Carina and Rostami, Amir (2017) 'Sweden: Organised Crime, Politics and Civil Society', in Allum, Felia and Gilmour, Stan (eds) *Organised crime and Politics*. Edward Elgar Publishing.
4. Irwin-Rogers, Keir, Decker, Scott H., Rostami, Amir, et al. (2019) 'European street gangs and urban violence', 1st Edition. in I. Vojnovic, A.L. Pearson, G. Asiki, et al. (eds) *Handbook of Global Urban Health*. Routledge.
5. Rostami, Amir (2019) 'Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism som antagonistisk hot', in H. Häggström and H. Brun (eds) *Antagonistiska hot och dess påverkan på lokalsamhället*. Stockholm: Försvarshögskolan (FHS).
6. Rostami, Amir (2017) 'Street-gang violence in Sweden is a growing concern', *Sociologisk forskning* 54(4), 365–368.
7. Rostami, Amir (2016) 'Våldets betydelse för organisering av kriminella gäng', in C. Edling and A. Rostami (eds) *Våldets sociala dimension: Individ, relation, organisation*. Lund: Studentlitteratur.
8. Rostami, Amir and Mondani, Hernan (2017) 'Organizing on two wheels: uncovering the organizational patterns of Hells Angels MC in Sweden', *Trends in Organized Crime*, Available from:
<http://link.springer.com/10.1007/s12117-017-9310-y> (accessed 24 May 2017).
9. Rostami, Amir, Mondani, Hernan, Carlsson, Christoffer, et al. (2018) *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige*. Stockholm: Institutet för Framtidsstudier.
10. Rostami, Amir, Mondani, Hernan, Liljeros, Fredrik, et al. (2017) 'Criminal organizing applying the theory of partial organization to four cases of organized crime', *Trends in Organized Crime*, Available from:
<http://link.springer.com/10.1007/s12117-017-9315-6> (accessed 1 July 2017).

11. Rostami, Amir, Sturup, Joakim, Mondani, Hernan, et al. (2018) 'The Swedish Mujahideen: An exploratory study of 41 Swedish foreign fighters deceased in Iraq and Syria', *Studies in Conflict & Terrorism* 0(ja), 00–00.
12. Sturup, Joakim, Gerell, Manne and Rostami, Amir (2019) 'Explosive violence: A near-repeat study of hand grenade detonations and shootings in urban Sweden', *European Journal of Criminology*.
13. Sturup, Joakim and Rostami, Amir (2017) 'Organiserad antagonism: Överlappningen mellan våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet', in *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. Stockholm: Fitzer.
14. Sturup, Joakim, Rostami, Amir, Gerell, Manne, et al. (2018) 'Near-repeat shootings in contemporary Sweden 2011 to 2015', *Security Journal* 31(1), 73–92.
15. Sturup, Joakim, Rostami, Amir, Mondani, Hernan, et al. (2018) 'Increased Gun Violence Among Young Males in Sweden: A Descriptive National Survey and International Comparison', *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1–14.

5. Referenser

- Ahrne, G., & Rostami, A. (2019). How is 'Organized Crime' Organized? In G. Ahrne & N. Brunsson (Eds.), *Organization outside Organizations edited by Göran Ahrne*. Cambridge Core.
- Åklagarmyndigheten. (2017, June 9). Åtal väckt kring uppmärksammade explosioner i Västsverige. *Pressmeddelande*. Retrieved from <https://www.aklagare.se/nyheter-press/pressmeddelanden/?newsId=A36AD2E09587CC1F>
- Albini, J. L., & McIllwain, J. S. (2012). *Deconstructing Organized Crime: An Historical and Theoretical Study*. McFarland.
- Basra, R., & Neumann, P. R. (2016). *Criminal Pasts, Terrorist Futures: European Jihadists and the New Crime-Terror Nexus*. 10, 16.
- Ceccarelli, A. (2007). Clans, politics and organized crime in Central Asia. *Trends in Organized Crime*, 10, 19–36.
- Dishman, C. (2005). The Leaderless Nexus: When Crime and Terror Converge. *Studies in Conflict & Terrorism*, 28, 237–252.
- Dorian, H. (2015). Säpo låter svenskar strida mot IS | Göteborgs-Posten - Göteborg. Retrieved May 22, 2019, from Göteborgs-Posten website: <https://www.gp.se/nyheter/g%C3%B6teborg/s%C3%A4po-1%C3%A5ter-svenskar-strida-mot-is-1.116467>
- Flyghed, J. (2002). Normalising the Exceptional: The case of political violence. *Policing and Society*, 13, 23–41.
- Gunnarson, C., & Rostami, A. (2019). Sweden: organised crime, politics and civil society. In F. Allum & S. Gilmour (Eds.), *Handbook of Organised Crime and Politics* (pp. 35–49).
- Gustafsson, L., & Ranstorp, M. (2017). *Swedish Foreign Fighters in Syria and Iraq: An Analysis of open-source intelligence and statistical data*.

- Stockholm: Försvarshögskolan (FHS).
- Lööw, H. (2017). Våldsbejakande extremism – begrepp och diskurs. In *SOU 2017:67 Våldsbejakande extremism – En forskarantologi* (pp. 21–46). Stockholm.
- Neuding, P. (2016, April 30). ”Jihadism i gängmiljö en europeisk trend”. *Svenska Dagbladet*. Retrieved from <https://www.svd.se/jihadism-i-gangmiljo-en-europeisk-trend>
- Nilsson Lundmark, E., & Nilsson, I. (2019). *Vi kan om vi vågar: Fallet Södertälje – att bryta mönster och vända utvecklingen i orten*. SEEAB.
- Polismyndigheten (2015). *Polisens rapport om organiserad brottslighet 2015*. Stockholm: Nationella operativa avdelningen, Polismyndigheten.
- Polismyndigheten (2019a) Delrapport Nationella Bombskyddets verksamhet och problembild. Stockholm: Nationella operativa avdelningen.
- Polismyndigheten (2019b) Forskningspolitiska propositionen PM. Stockholm: Nationella operativa avdelningen.
- Ranstorp, M., Ahlin, F., Hyllengren, P., & Normark, M. (2019). *Mellan salafism och salafistisk jihadism - påverkan mot och utmaningar för det svenska samhället.pdf*. Stockholm: Försvarshögskolan (CATS).
- Rostami, A. (2016a). *Criminal organizing: Studies in sociology of organized crime* (PhD-dissertation). Stockholm University, Stockholm.
- Rostami, A. (2016b). Våldets betydelse för organisering av kriminella gäng. In C. Edling & A. Rostami (Eds.), *Våldets sociala dimension: Individ, relation, organisation*. Lund: Studentlitteratur.
- Rostami, A. (2017). Street-gang violence in Sweden is a growing concern. *Sociologisk Forskning*, 54, 365–368.
- Rostami, A. (2019). Organiserad brottslighet och våldsbejakande extremism som antagonistisk hot. In H. Häggström & H. Brun (Eds.), *Antagonistiska hot och dess påverkan på lokalsamhället*. Stockholm: Försvarshögskolan (FHS).

- Rostami, A., & Mondani, H. (2017). Organizing on two wheels: uncovering the organizational patterns of Hells Angels MC in Sweden. *Trends in Organized Crime*. <https://doi.org/10.1007/s12117-017-9310-y>
- Rostami, A., Mondani, H., Carlsson, C., Sturup, J., Sarnecki, J., & Edling, C. (2018). *Våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet i Sverige* (No. 2018/4; p. 104). Stockholm: Institutet för Framtidsstudier.
- Rostami, A., Mondani, H., Liljeros, F., & Edling, C. (2017). Criminal organizing applying the theory of partial organization to four cases of organized crime. *Trends in Organized Crime*. <https://doi.org/10.1007/s12117-017-9315-6>
- Rostami, A., Sturup, J., Mondani, H., Thevselius, P., Sarnecki, J., & Edling, C. (2018). The Swedish Mujahideen: An exploratory study of 41 Swedish foreign fighters deceased in Iraq and Syria. *Studies in Conflict & Terrorism*, 0, 00–00.
- Säkerhetspolisen. (2012). *Säkerhetspolisen. 2011. 2011*. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen. (2015). *Säkerhetspolisens årsbok 2014*. Stockholm: Säkerhetspolisen.
- Säkerhetspolisen. (2017). *Säkerhetspolisen 2016*. Stockholm.
- Säkerhetspolisen. (2019). *Årsbok 2018*. Retrieved from <https://www.sakerhetspolisen.se/download/18.6af3d1c916687131f1fae5/1552543607309/Arsbok-2018.pdf>
- Sandelin, M. (2018). *Vad vet vi om islamistiska terrornätverk i Sverige?* (p. 26). Timbro.
- SOU 2017:110. (2017). *Värna demokratin mot våldsbejakande extremism - hinder och möjligheter: slutbetänkande* (No. SOU 2017:110). Stockholm: Wolters Kluwer.
- Statsrådsberedningen. (2017). *Nationell Säkerhetsstrategi* (p. 28). Stockholm: Regeringskansliet, Statsrådsberedningen.

- Sturup, J., Gerell, M., & Rostami, A. (2018). Explosive violence: A near-repeat study of hand grenade detonations and shootings in urban Sweden. *European Journal of Criminology*.
- Sturup, J., & Rostami, A. (2017). Organiserad antagonism: Överlappningen mellan våldsbejakande extremism och organiserad brottslighet. In C. Edling & A. Rostami (Eds.), *Våldsbejakande extremism: En forskarantologi*. Stockholm: Kulturdepartementet.
- Sturup, J., Rostami, A., Gerell, M., & Sandholm, A. (2018). Near-repeat shootings in contemporary Sweden 2011 to 2015. *Security Journal*, 31, 73–92.
- Sturup, J., Rostami, A., Mondani, H., Gerell, M., Sarnecki, J., & Edling, C. (2018). Increased Gun Violence Among Young Males in Sweden: A Descriptive National Survey and International Comparison. *European Journal on Criminal Policy and Research*, 1–14.
- Sullivan, J. P., & Bunker, R. J. (2002). Drug Cartels, Street Gangs, and Warlords. *Small Wars & Insurgencies*, 13, 40–53.
- Sveriges Radio. (2014, November 22). Säpo: 30 svenskar kämpar mot Ryssland i Ukraina. *Sveriges Radio*. Retrieved from <https://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=6025651>
- UN SC/11580. (2014). *SC/11580 Security Council Unanimously Adopts Resolution Condemning Violent Extremism, Underscoring Need to Prevent Travel, Support for Foreign Terrorist Fighters | Meetings Coverage and Press Releases*. Retrieved from <https://www.un.org/press/en/2014/sc11580.doc.htm>
- UN SC/13097. (2017). *SC/13097 28 NOVEMBER 2017 SECURITY COUNCIL 8116TH MEETING: Greater Cooperation Needed to Tackle Danger Posed by Returning Foreign Fighters, Head of Counter- Terrorism Office Tells Security Council | Meetings Coverage and Press Releases*. Jan 30, 2019, <https://www.un.org/press/en/2017/sc13097.doc.htm>